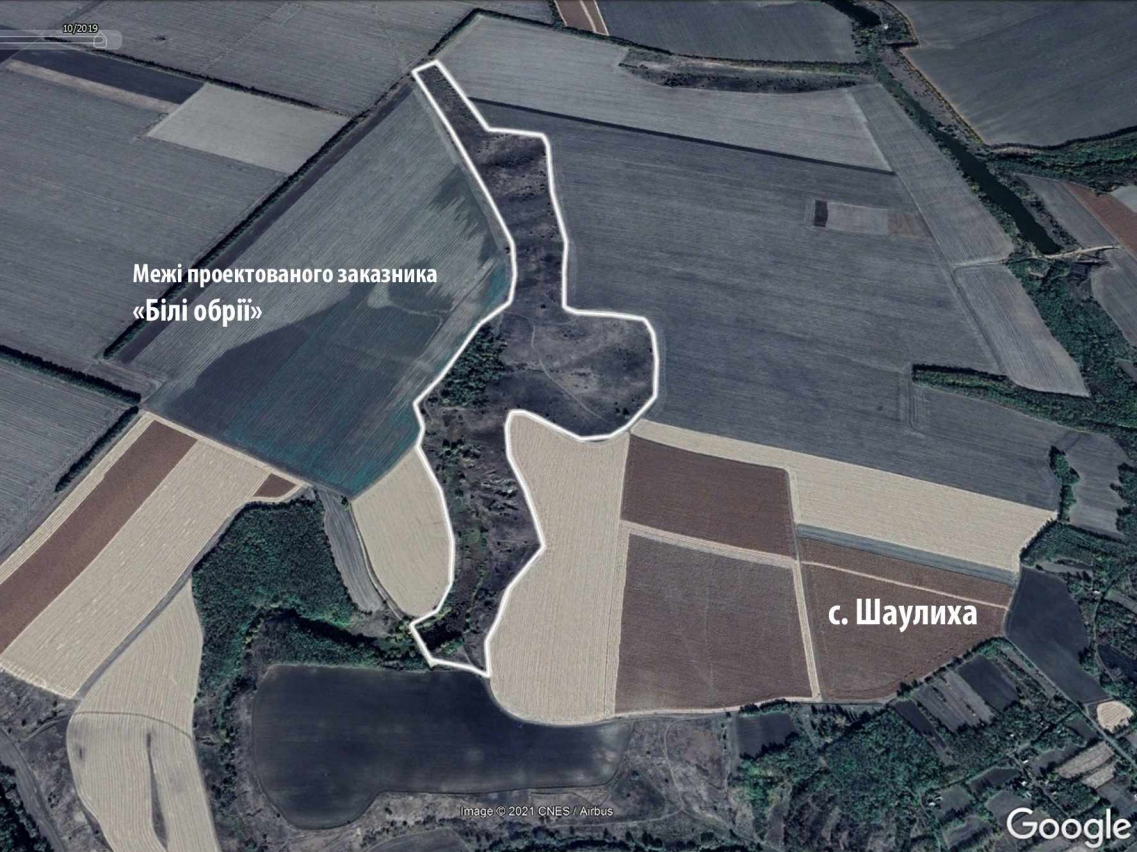

ПРОЕКТОВАНИЙ ЛАНДШАФТНИЙ ЗАКАЗНИК

«БІЛІ ОБРІЇ»

Тальнівська громада, Звенигородський район

2021

Межі проєктованого заказника
«Білі обрії»

с. Шаулиха

Image © 2021 CNES / Airbus

Бражник винний малий
(*Deilephila porcellus*)

Ящірка прудка (*Lacerta agilis*)

Вероніка широколиста (*Veronica teucrium*)

Одуд (Урпур ероп)
Sai Adikarla, CC BY 2.0

Суниці зелені (*Fragaria viridis*)

Сотні тисяч гектарів цілних природних земель щороку втрачається внаслідок розорювання, штучного заліснення та забудови. Існування трав'янистих екосистем досягло критичної межі. Якщо зараз степи та луки Черкащини займають площу приблизно у 2,5%, (для порівняння ліси – 15%), то до 2030 року від них може залишитись менше 0,5%. І то у вигляді дуже дрібних фрагментів на крутих кам'янистих схилах та на небагатьох заповідних територіях. Наскільки збідніє тоді наша природа? Що станеться з рослинним і тваринним світом?

Степ є найбагатшою на різноманіття видів екосистемою Європи. Навіть одна невелика лучно-степова балка площею у 50 гектар є незамінним життєвим простором для приблизно 300 видів рослин, 8 видів ссавців, 50 видів птахів, 1-2 видів плазунів та 2 000 – 3 000 видів безхребетних тварин. На 1 гектарі степу приходиться в чотири рази більше видів флори та фауни, ніж на 1 гектар широколистяного лісу. Але весь цей багатий, густонаселений світ дуже стрімко втрачається, перетворюючись на одноманітні агроугоддя. Роль степових екосистем у збереженні біорізноманіття та загального природнього балансу раніше дуже недооцінювалась.

Маленьке степове урочище між селами Шаулиха та Лісове - це один з останніх природних острівців, завдяки якому можна уявити собі, якими були наші степи у нещодавньому минулому.

Під час науково-дослідних експедицій природними територіями Тальнівського краю, тут було виявлено унікальну по чисельності та площі популяцію анемони лісової, рослини, що занесена до охоронного списку регіонально рідкісних видів Черкаської області.

На початку травня анемона рясно завітчує зелені схили урочища. Тисячі ніжних квітів, схожих на білий мак, тріпочуть пелюстками від найменшого подуву вітру. «Анемона» у перекладі з грецької означає «донька вітрів». Час цвітіння анемони збігається з періодом мінливої вітряної погоди.

А от ліською анемона названа через те, що зростає в лісостеповій зоні України. Проте в темних лісових масивах її ніколи не зустріти. Ця надзвичайно сонцелюбна рослина трапляється тільки у степах, на сухих луках, та іноді – на просторах лісових галявинах.

В недалекому минулому рослинний світ урочища, зокрема анемона лісова, дуже постраждали від перевипасу та частих весняних палів трави.

Зараз популяція анемони та інших вразливих видів має позитивну динаміку відновлення. Поступово збільшується чисельність рослин, на схилах з'являються нові білі «анемоніві острівці».

РОСЛИННИЙ СВІТ.

Рослинний світ урочища нараховує, за попередніми оцінками, більше 250 видів вищих судинних рослин, серед яких значна частка цінних лікарських та нектароносних.

Навесні тут можна побачити цвітіння шафрану сітчастого (*Crocus reticulatus*), рослини, що має охоронний статус на національному рівні та занесена до Червоної книги України.

Серед рослин, занесених до переліку видів, що підлягають особливій охороні на території Черкаської області, крім анемони лісової (*Anemone sylvestris*), на схилах урочища також зростають: гадюча цибулька занедбана (*Muscari neglectum*), залізняк колючий (*Phlomis pungens*), айстра степова (*Aster amellus*) та оман високий (*Inula helenium*).

З рідкісних для Звенигородського району виявлені наступні види рослин: дивина фіолетова, вероніка колосиста, астрагал еспарцетовий, житняк гребінчастий, заяча конюшина звичайна, шавлія дібровна, дзвоники розлогі, віскарія звичайна, пупавка красильна.

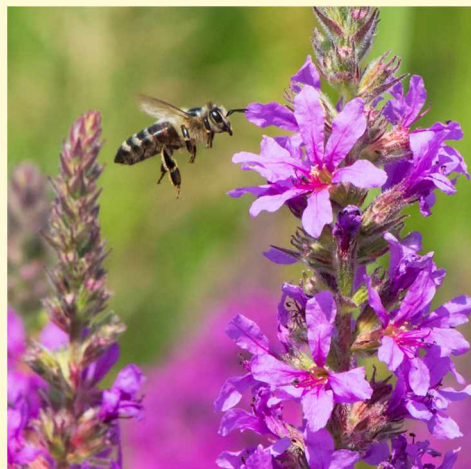
З інших видів різнотрав'я тут ростуть: рутвиця мала, шавлії кільчата, шавлія лучна, королиця звичайна, гвоздика картузіанська, вероніка лежача, чебрець Маршаллів, свербіжниця польова, люцерна румунська, самосил гайовий, китятки звичайні, горлянка женеvська, лаватера тюрінгська, дзвоники сибірські та болонські,

астрагал солодколистий, цмин пісковий, буквиця лікарська, полин австрійський, суниці зелені, стоколос безостий, кравник звичайний, волошки райнська та скабіозолиста, конюшина польова, середня, альпійська та гірська, звіробій звичайний, дивина волотиста та густоквіткова, золототисячник звичайний, плакун верболистий та інші.

Завдяки тому, що в травостані переважають медоносні рослини, територія урочища являє собою цінну медоносну базу, що сприяє розвитку бджільництва в навколишніх населених пунктах.

На території знаходяться типи природних оселищ, занесених до Резолюції 4 Бернської конвенції:

E1.2 - Багаторічні трав'яні кальцифітні угруповання, E2.2 - Низинні та низькогірні сінокісні луки.

Шафран сітчастий (*Crocus reticulatus*) - ЧКУ

Залізник колючий (*Phlomis pungens*) - РР

Гадюча цибулька занедбана (*Muscari neglectum*) - РР

Оман високий (*Inula helenium*) - РР

Айстра степова (*Aster amellus*) - РР

Анемона лісова (*Anemone sylvestris*) - РР

Оселища E1.2 - Багаторічні трав'яні кальцифітні угруповання, E2.2 - Низинні та низькогірні сінокісні луки.

ІНШІ ВИДИ РІЗНОТРАВ'Я

Пупавка красильна (*Cota tinctoria*)

Астрагал еспарцетний
(*Astragalus onobrychis*)

Гвоздика картузіанська
(*Dianthus carthusianorum*)

Вероніка колосиста (*Veronica spicata*)

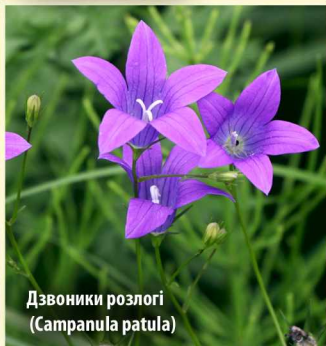
Заяча конюшина звичайна
(*Anthyllis vulneraria*)

Горлянка женеvська
(*Ajuga genevensis*)

Китятки звичайні
(*Polygala vulgaris*)

Дзвоники розлогі
(*Campanula patula*)

Цмин пісковий
(*Helichrysum arenarium*)

Зіновать австрійська (*Cytisus austriacus*)

Золототисячник звичайний
(*Centaurium erythraea*)

Віскарія звичайна (*Viscaria vulgaris*)

ТВАРИННИЙ СВІТ

Фауна урочища “Білі обрії” нараховує до пів сотні видів тварин, що мають різний охоронний статус.

З тварин, занесених до Червоної книги України тут постійно мешкають: ящірка зелена (*Lacerta viridis*), андрена золотонoga (*Andrena chrysopus*), ктир велетенський (*Satanas gigas*), вусач земляний хрестоносець (*Dorcadion equestre*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*).

5 видів, що зустрічаються на території урочища, занесені до списку охоронних видів резолюції №6 Бернської конвенції: синьошийка (*Luscinia svecica*), вівсянка садова (*Emberiza hortulana*), лунь очеретяний (*Circus aeruginosus*), сорокопуд терновий (*Lanius collurio*), кумка червоночерева (*Bombina bombina*).

Окрім того виявлено 39 видів тварин, занесених до додатків 2,3 Бернської та Бонської конвенцій.

У затишних віддалених куточках балки виводять дитинчат зайці та козулі.

З інших ссавців відмічені: бурозубка звичайна, житник пасистий та кілька видів полівок. Ввечері над відкритими лучно-степовими просторами полюють на дрібних нічних комах кажани. Всі види кажанів фауни України занесені до Червоної книги України.

На дні балки збереглися залишки водно-болотних угідь. У весняний повноводний період тут виводять своє потомство амфібії.

Плазуни представлені 3 видами: ящірка зелена (рідкісний вид, що згадувався раніше), ящірка прудка і вуж звичайний.

Багате різнотрав'я є сприятливим середовищем для існування значного різноманіття комах: диких бджіл, ос, нічних та денних метеликів, мух-серфід, коників, турунів тощо. Серед них зустрічаються індикатори цінних лучно-степових комплексів - медляк шипоногий, коник сірий та мураха лучний. Територія цінна великою кількістю та різноманіттям комах-запилювачів та ентомофагів.

Заяць сірий, або русак (*Lepus europaeus*)
clement.bastie - CC BY-NC 2.0

Бурозубка звичайна (*Sorex araneus*)
Hanna Knutsson - CC BY-NC-ND 2.0

Ящірка зелена (*Lacerta viridis*) - ЧКУ
Katya CC BY-SA 2.0

Андрена золотогола (*Andrena chrysopeus*) - ЧКУ

Ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*) - ЧКУ

Вусач земляний хрестоносець (*Dorcadion equestre*) - ЧКУ

Ктир велетенський (*Satanas gigas*) - ЧКУ

Лилик двоколірний (*Vespertilio murinus*) - ЧКУ

Райка деревна (*Hyla arborea*)

Степові схили урочища та лучна низина відрізняються неймовірною кількістю птахів, пов'язаних з відкритим простором. Особливо цінною та вразливою серед них є група видів, які будують гнізда на землі. До таких птахів належать: жайворонок польовий, жайворонок чубатий, щеврик лісовий, просянка, перепілка звичайна, вівсянка звичайна, вівсянка садова, пліска жовта, трав'янка лучна, трав'янка чорноголова.

З чагарниковою рослинністю балки пов'язані: кропив'янка сіра, кропив'янка чорноголова, сорокопуд терновий, коноплянка.

Невеликий фрагмент заплавного лісу у вологій низині балки слугує оселищем для вивільги, крутиголовки, соловейка східного, вівчарика-ковалика, дрозда співочого, мухоловки сірої.

З заплавними луками пов'язані синьошийка та очеретянка чагарникова.

Відкриті ділянки є угіддями для полювання хижих птахів: канюка звичайного, луна очеретяного, яструба малого, боривітра звичайного.

Велика біомаса безхребетних тварин, зокрема лускокрилих, перетинчастокрилих та прямокрилих комах, робить відкриті ландшафти привабливими для дуже багатьох птахів в період вигодівлі пташенят.

Насіння лучно-степових рослин дає поживу зерноїдним птахам влітку (щиглик чорноголовий, зеленяк) та годує зимуючі види птахів в холодну пору року (чиж, в'юрок, чечітка звичайна, костогриз).

Зеленяк звичайний (*Carduelis chloris*)
Marcin Moga - CC BY 2.0

Боривітер звичайний (*Falco tinnunculus*)
Bernard Stam - CC BY-SA 2.0

Синьошийка (*Luscinia svecica*)
Jan Svetlík - CC BY-NC-ND 2.0

Коноплянка (*Acanthis cannabina*)
Radovan Václav - CC BY-NC 2.0

Вівсянка садова (*Emberiza hortulana*)
Richard Crook - CC BY-NC-ND 2.0

Вівсянка звичайна (*Emberiza citrinella*)
Emberiza citrinella - CC BY-NC 2.0

Кропив'янка сіра (*Sylvia communis*)
Hennie Cuper - CC BY-NC 2.0

Перепілка звичайна (*Coturnix coturnix*)
Jan Svetlík - CC BY-NC-ND 2.0

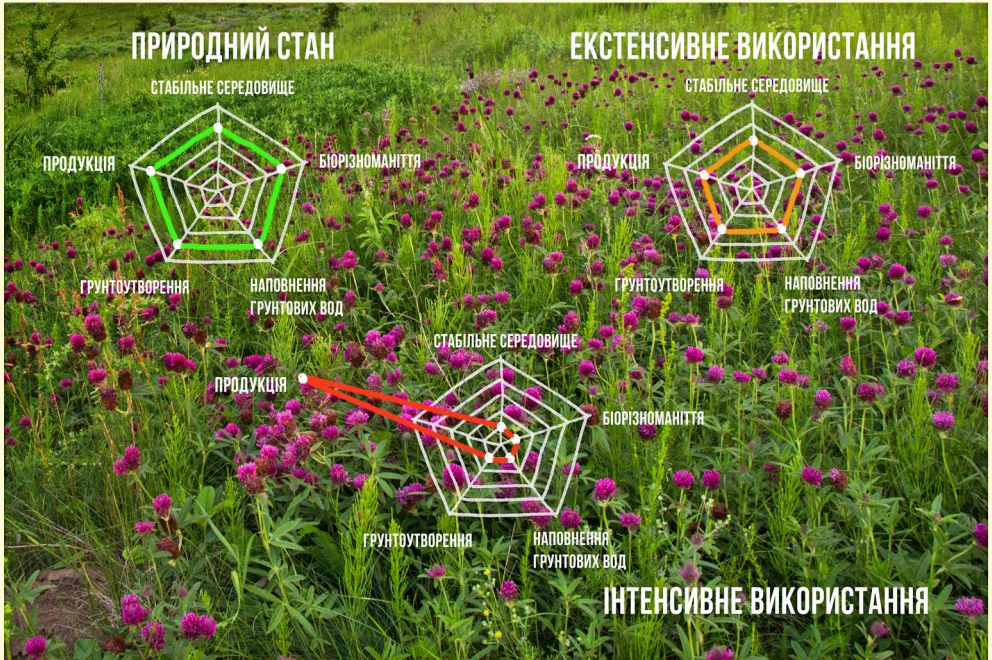
Навіщо зберігати степи та луки?

На жаль, в сільській місцевості нічим не зайнятий природний простір ще досі сприймається як «безгосподарність», як території, що марно пропадають і ніяк не використовуються.

Проте, по головним показникам екосистемних функцій, степи нічим не поступаються бореальним лісам. Вони так само ефективно деponують вуглець, регулюють кліматичні умови, підтримують біохімічні цикли, формують первинну біомасу, підтримують біорізноманіття, регулюють колообіг води (в тому числі наповнюють ґрунтові води).

Тому, з перетворенням великих площ трав'янистих екосистем на ріллю або штучні деревні насадження, в зоні степу та лісостепу втрачаються важливі регуляторні механізми і починається дестабілізація природних процесів.

Наслідки максимізації виробництва сільськогосподарської продукції для інших екосистемних послуг.

Переважна частина території проєктованого заказника являє собою скли, що мають складний рельєф, тому не придатна для вирощування сільськогосподарських культур, адже згідно Закону України «Про охорону земель», забороняється розорювання склів крутизною понад 7 градусів. Проте такі природні території приносять пряму та опосередковану користь людям, виконуючи цілий ряд корисних функцій та надаючи близько 30 важливих екосистемних послуг.

ЕКОСИСТЕМНІ ПОСЛУГИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Степи та луки є джерелом високоякісних **ПРИРОДНИХ КОРМІВ** для домашньої худоби, вони можуть використовуватись як нагульні площі для свійських птахів, площі для збору пилку та нектару різнотрав'я медоносними бджолами.

Поживна цінність продуктів тваринного походження (вітамінно-мінеральний склад, макронутрієнти) напряму залежать від якості та різноманіття природних кормів. Наприклад, молочні продукти від корів на вільному випасі в економічно розвинутих країнах коштують значно дорожче за продукти з промислових ферм.

2. **ЛІКАРСЬКА СИРОВИНА.** Переважна більшість рослин, що використовуються у лікувальній практиці, це степові та лучні види. Постійно з'являються нові дослідження фармакологічних властивостей тих чи інших видів трав'янистих рослин. Тому кожна природна ділянка містить багатий потенціал для вивчення маловідомих якостей дикоростучих рослин та їх застосування в медичній сфері.

3. Природний **САДИВНИЙ ТА НАСІННИЙ МАТЕРІАЛ.** Степи та луки можуть бути джерелом саджанців та насіння трав'янистих рослин, що використовуються в поновленні деградованих пасовищ, консервації земель шляхом залуження, протиерозійного задерніння, озелененні населених пунктів. Окремі рослини з високими декоративними якостями можуть використовуватись у квітникарстві.

Окрім того, паростки степових чагарників та плодкових дерев використовуються в якості підщепи культурних рослин для надання їм життєстійких якостей.

4. **ПРІСНА ВОДА,** що накопичується у вигляді ґрунтових вод. Землі вкриті природною трав'янистою рослинністю відрізняються високою структурованістю та вологоємкістю ґрунтів. Пористість в гумусних шарах досягає 50–60%. Це дає можливість атмосферним опадам поглина-

тись та розподілятися по всьому ґрунтовому профілю, поступово надавати воду нижнім горизонтам. Трав'яниста рослинність в зоні степу та лісостепу дуже економічно витрачає воду на процеси транспірації, а щільний рослинний покрив захищає від перегріву та випаровування з поверхні ґрунту.

5. Трав'янисті екосистеми містять колосальний **РЕЗЕРВАТ ҐРУНТОВОЇ ФАУНИ,** Цей резерват корисних ґрунтоутворюючих організмів використовується при консервації і залуженні деградованих земель шляхом поновлення біоти з прилеглих природних ділянок.

6. **ГЕНЕТИЧНІ РЕСУРСИ.** Дикоростучі види рослин продовжують свій еволюційний шлях, пристосовуючись до змін у своєму локальному середовищі і до глобальних кліматичних змін. Натомість генетична одноманітність культурних рослин сприяє зниженню їх стійкості до шкідників, хвороб та несприятливих умов.

Тому, для підвищення життєстійкості та покращення генофонду для створення нових сортів і форм культурних рослин часто застосовується генетичний матеріал дикорослих видів. Дикорослі рослини є важливим джерелом для селекційної роботи та генної інженерії. Для тих же цілей використовуються і дикі «родичі» домашніх тварин.

7. ПРОДУКТИ ДИКОЇ ПРИРОДИ:

ягоди, що зростають у степах та на луках (суниця, глід, шипшина), плоди (груша дика, терен), ароматичні трави (чебрець, звіробій, ромашка, материнка, шавлія), гриби (печериці, дощовики, опеньки лугові) тощо.

На жаль, ресурсний потенціал степових та лучних територій багато в чому залежить від їх площ. На маленьких ділянках неможливо користуватись природними ресурсами без шкоди для їх стабільного відтворення.

ЕКОСИСТЕМНІ ПОСЛУГИ РЕГУЛЮВАННЯ

8. РЕГУЛЯЦІЯ СКЛАДУ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ (поглинання вуглекислого газу, азоту, виділення кисню), регуляція вологості (акумуляція роси, дихання рослин, випаровування), акумуляція пилових частинок, насичення повітря фітонцидами і природними запахами (запах квітучого ризотрав'я).

9. РЕГУЛЯЦІЯ поверхневого та підземного **ВОДНОГО СТОКУ**. Кожна балка в зоні степу та лісостепу є частиною гідрографічної мережі. До пониззя рельєфу стікається вода із всієї площі локального водозбору і формуються притоки річок.

Вода може виходити на поверхню у вигляді джерел, тимчасових струмків, постійних наземних водотоків, або перебувати у стані ґрунтових вод та формувати підземні водотоки.

Чим більше території на площі водозбору вкрито природною рослинністю, тим більший об'єм поповнення ґрунтових вод.

10. РЕГУЛЯЦІЯ ЯКОСТІ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД. Берег водойми, вкритий природною трав'янистою рослинністю слугує буферною зоною між водоймою і сільськогосподарськими угіддями. Трав'яниста рослинність затримує напливи ґрунту з полів, добре нейтралізує азотні та фосфорні добрива і захищає водойми від процесу евтрофікації («цвітіння води»).

11. ҐРУНТОУТВОРЕННЯ.

Тільки під степовою і лучно-степовою рослинністю на лесах і лесовидних суглинках в особливих кліматичних умовах зони степу та лісостепу формується найбагатший на органічну речовину тип ґрунту – чорнозем.

12. ЗАХИСТ ВІД ЕРОЗІЇ. Щільна дернина у степах та на луках має високі ґрунтозахисні властивості від водної, вітрової та пасовищної ерозії.

13. ПОСЛУГИ СИМБІОТИЧНИХ ОРГАНІЗМІВ. Степові ґрунти відрізняються насиченістю і високим видовим різноманіттям ґрунтових організмів: бактерій, актиноміцетів, мікроскопичних грибів, одноклітинних водоростей, безхребетних тварин і т.д.

Всі вони беруть участь у стабілізації умов ґрунтового середовища, а частина виступає в ролі симбіотичних організмів при вирощуванні культурних рослин. Наприклад, азотфіксуючі бактерії та мікоризні гриби.

14. ЗАПИЛЕННЯ. Від 20 до 90% культурних комахозапильних рослин, в залежності від виду та умов зростання, запилюються дикими комахами-запилювачами. Переважна більшість диких запилювачів живе виключно у відкритому, сухому, незалісненому природному просторі.

Далеко не всі дикорослі рослини запилюються медоносними бджолами. Для утворення насіння і генеративного розмноження вони потребують своїх специфічних запилювачів. Які, як правило, мешкають десь неподалік, на тій самій території, що і пов'язані з ними рослини.

15. КОНТРОЛЬ ЗООНОЗНИХ ІНФЕКЦІЙ. Здатність хижих тварин здійснювати вибіркове полювання на ослаблених жертв, швидко знаходити та поїдати трупи хворих особин, допомагає у припиненні поширенню багатьох зоонозних хвороб (сказ, лептоспіроз, туляремія, бруцельоз, сальмонельоз та інші). Так, наприклад, хижі птахи мають такі особливості травної системи, яка знешкоджує інфекції, тому вони і самі не заражаються, і не дають поширюватись хворобам далі.

Інший приклад, мураха луговий (*formica pratensis*), що мешкає на цілинних землях, допомагає зменшувати популяцію іксодових кліщів на личинковій стадії, впливаючи на шанси людей та домашніх тварин захворіти на такі хвороби як бореліоз, енцефаліт, ерліхіоз тощо.

16. КОНТРОЛЬ ШКІДНИКІВ. Значна частина корисних для людини комах-ентомофагів (різні види ос, їздців, мурах, турунів, хижих кліщів, клопів і т.д.) мешкають у степах та на луках.

Незаліснені природні ділянки підтримують існування денних хижих птахів і комахоїдних ссавців (зокрема кажанів). Всі вони харчуються не тільки на природних територіях, але й у прилеглих агроландшафтах.

17. ЛОКАЛЬНИЙ КЛІМАТ. Трав'яниста рослинність на відміну від деревної, дуже економно витрачає воду на процеси транспірації, і в умовах недостатку опадів, якнайкраще зберігає ґрунтову вологу. Однак, певний відсоток випаровування рослинами вологи все ж присутній. Вологість повітря над цілининими землями у спекотну та посушливу пору року вище у порівнянні із ріллею. Тому розорювання великих природних територій в степовій та лісостеповій зоні призводить до аридизації клімату.

Степові трави захищають ґрунт від перегріву, завдяки тому, що набувають світлих кольорів в другу половину літа. Здатність відбивати сонячне проміння (значення альбедо) степів становить 20-30%, рілля має всього 5-10%, ліс - 15-20%, луки 15-25%.

18. ПІДТРИМАННЯ БІОРИЗНОМАНІТТЯ на локальному рівні. Лучні степи – найбагатша на різноманіття флори та фауни екосистема України. Видова насиченість фітоценозів добре збережених лучних степів може досягати до 100 видів на 1 м. кв. Трав'янисті екосистеми неперевершені по видовому різноманіттю та загальній біомасі безхребетних тварин. Більше половини видів птахів України пов'язані зі степами та луками. Кожен третій червонокнижний представник флори і фауни мешкає у степах.

Тільки трав'янисті екосистеми здатні забезпечити кормовою базою великі за чисельністю стада крупних травоядних тварин.

Здатність степів та луків підтримувати корисні для людини природні процеси і формувати умови локального середовища залежить не тільки від їх площі, але й від повноти природних компонентів.

Втрата біорізноманіття трав'янистих екосистем, або перетворення їх на штучні деревні насадження призводять до порушень у важливих регуляторних механізмах.

КУЛЬТУРНІ та СОЦІАЛЬНІ

19. МІСЦЯ ДЛЯ ВІДПОЧИНКУ НА ПРИРОДІ, туризм. Багате візуальне середовище квітучого різнотрав'я, різноманіття тваринного світу, відчуття широкого відкритого "вільного" простору роблять степи та луки не менш привабливими для відпочинку на природі, ніж ліси чи водні об'єкти. Наприклад, відкритому простору з цікавою пересіченою місцевістю надають перевагу велотуристи. Також при прокладанні тривалих пішохідних маршрутів по територіях з різноманітними ландшафтами люди, зазвичай, намагаються триматись місць з гарним оглядом та красвидами, уникаючи суцільних лісових масивів. Навіть для фотографування на фоні природи, як правило, обираються місця, де видно глибину простору.

20. СОЦІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ природного середовища. Проведення різноманітних творчих, оздоровчих, презентаційних заходів на відкритому повітрі, спортивне орієнтування, знімання фільмів, змагання з бердвочингу, квести направлені на пізнання природи тощо.

Наприклад, лучні та степові простори слугують гарними фоновими декораціями для батальних сцен в історичних фільмах, для проведення фестивалів історичної реконструкції чи для проведення фольклорно-обрядових свят.

21. ДЖЕРЕЛО ТВОРЧОГО НАТХНЕННЯ, ідей, духовного збагачення. Сенсорна інформація, яку люди можуть отримувати від природи, може інтегруватися у творчий досвід і реалізуватися у мистецтві через написання музики, літературних творів, картин і т.д. Таким чином наявність різноманітних природних територій є підґрунтям для розвитку інтелектуального та творчого потенціалу людей.

22. МОЖЛИВІСТЬ ВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ в незмінених або частково змінених трав'янистих екосистемах. Оскільки в степах та луках біохімічні і еволюційні процеси відбуваються швидше, ніж в лісах, то вони є зручною моделлю для вивчення механізмів адаптації природи до кліматичних змін.

Добре збережені степові та лучні території можуть бути цінними для дослідження процесів ґрунтоутворення в природних умовах (заповідник Михайлівська цілина), дослідження ролі крупних трав'янистих тварин у збереженні біорізноманіття (Єланецький степ, парк Беремицьке, Дунайський біосферний заповідник), вивчення мігруючих і зимуючих в степовій зоні птахів (НПП Азово-Сиваський, НПП Білобережжя Святослава, заповідник Асканія-Нова). Кожна щонайменша природна ділянка є важливим джерелом наукових знань.

23. МОЖЛИВІСТЬ УНАОЧНЕННЯ ОСВІТИ, самоосвіти. Проведення практичних занять на природі, направлених на закріплення теоретичної інформації. Наприклад, шкільні уроки біології по вивченню того, як влаштовані трав'янисті екосистеми, дослідження їх окремих компонентів (флори та фауни), спостереження природних явищ, взаємозв'язків. Степи та луки є важливим майданчиком для проведення польової практики для студентів-ботаніків, зоологів, екологів і т.д. Особливо цінним з точки зору ботанічної науки є можливість вивчення біорізноманіття степових фітоценозів.

Степи та луки – це багатий простір для краєзнавчих та природознавчих екскурсій, можливість для зйомки освітніх фільмів.

24. МОЖЛИВІСТЬ РОСТИТИ ДІТЕЙ В КОНТАКТІ З ПРИРОДОЮ. Природа – важливий фактор сенсорного розвитку. Часто батьки відмічають, що найбільший прогрес у розвитку і покращенні фізичних показників їх дитини помітний після тривалого періоду перебування в багатому природному середовищі, наприклад, на дачі, в сільській місцевості, в поході.

25. ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ “МАЛОЇ БАТЬКІВЩИНИ”. Кожна степова балка, кожна лучна бережина, кожна щонайменша природна ділянка має свої унікальні відмінності, які роблять її впізнаваною і цінною для людей, що проживають поруч.

Краєвиди пасовищ, невіддільна частина образу природи традиційного українського села.

Деякі дикоростучі рослини (ковила, горицвіт, сон-трава, тюльпани, маки, волошки, чебрець) та деякі тварини (бабаки, степові хижі птахи, жайворонки, лелеки) виступають в ролі регіональних символів.

26. ФОРМУВАННЯ ЕТНОГРАФІЧНИХ ГРУП. Клімат, ландшафт та природні ресурси території здавна визначали види господарської діяльності її населення, відмінності в одязі, житлі, звичаях, символіці, фольклорі, діалектичних відмінностях мови і т.д.

Наприклад, для етнографічних груп лісостепової та степової зони України характерні саманні глинобитні хати, білені зовні і декоровані багатими рослинними орнаментами в інтер'єрі. В степовій зоні зародилося скотарство і разом з ним музичні традиції пастухів.

27. ВПЛИВ НА ЗДОРОВ'Я.

Проживання поруч з дикою природою створює позитивний ефект для здоров'я людини. Це виражається у забезпеченні людини місцями для сімейних прогулянок на чистому повітрі, для занять спортом і різними видами фізичної активності.

Навіть просте споглядання природи підтримує здоровий психоемоційний стан, якщо відбувається на регулярній основі.

ЕКОСИСТЕМНІ ПОСЛУГИ ПІДТРИМАННЯ БІОСФЕРИ

28. Степові біоми роблять вагомий внесок у **СТАБІЛІЗАЦІЮ ГЛОБАЛЬНОГО КЛІМАТУ** за рахунок здатності захищати земну поверхню степової зони від перегріву (високий показник альbedo природного рослинного покриття), формування водяної пари в атмосфері (транспірація рослин), акумуляції вуглецю в степових ґрунтах (накопичення органіки).

В трав'янистих екосистемах зв'язано близько 1/3 всього запасу вуглецю суші. Більше 70% цієї кількості зберігається у ґрунті.

Швидкість накопичення вуглецю степами
– 1,5 т/га на рік,
молодими лісами в лісовій зоні
– 1,4 -1,8 т/га на рік,
зрілими лісами – до 0,5 т/га на рік,
торфовими болотами – 1,5 т/га на рік.

Перевагою степів є довготривале запасання та надійне зв'язування вуглецю. В лісах до 80% накопиченого вуглецю знаходиться на поверхні ґрунту, у вигляді деревини. В степах навпаки – в товщі ґрунту. Тому, після рубок та лісових пожеж практично весь вуглець, що накопичився в деревині, вивільняється назад в атмосферу. Осушення боліт також веде до швидких втрат закумуляованих запасів.

29. ФОРМУВАННЯ ПЕРВИННОЇ БІОМАСИ.
Рослини в процесі фотосинтезу перетворюють потоки сонячної енергії на органічну речовину, яка є джерелом живлення для всіх живих істот на планеті.

Степові екосистеми є найбільш продуктивними серед всіх екосистем північної Євразії. Вони підтримують велике різноманіття трофічних груп організмів: від ґрунтової фауни до великих стад крупних трав'янистих тварин.

30. ПІДТРИМАННЯ БІОГЕОХІМІЧНИХ ЦИКЛІВ води, вуглецю, кисню, азоту, сірки, фосфору, калію, кальцію, заліза і т.д. Кожен рік відмирання та відновлення рослинності супроводжується міграцією значних мас хімічних елементів. Ці елементи споживаються рослинами з ґрунту, беруть участь в біохімічних процесах і повертаються в ґрунт після відмирання рослин.

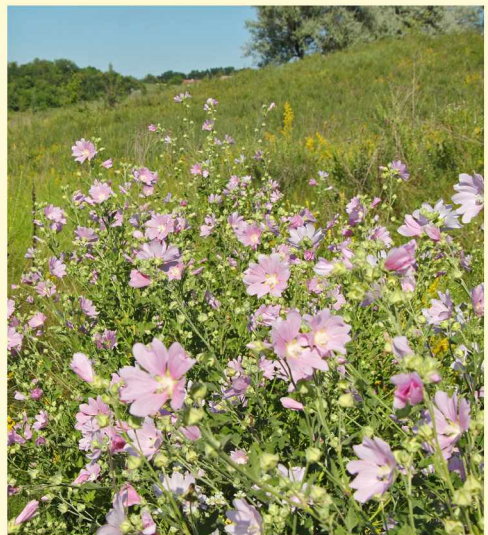
Більш складна циркуляція азоту та вуглецю пов'язана з атмосферою. Через харчові ланги хімічні елементи поступають до організму трав'янистих та хижих тварин і можуть бути перенесені на значні відстані.

31. ПІДТРИМАННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ на глобальному рівні: генів, популяцій, екосистем. Природна зона євразійських степів займає відносно невелику територію суші у порівнянні з лісовими зонами. Але від самих степових екосистем залишилися лише невеликі фрагменти на незручних для сільськогосподарського використання ділянках.

Чим менше площа природної території, тим швидше відбувається втрата флори і фауни, а значить порушується цілісність екосистеми та її здатність до саморегуляції.

З втратою останніх степів назавжди зникне та частина світового біорізноманіття, що пов'язана із степами. А території, де був степ перетворюються в напівпустелі та пустелі.

В кожній природній зоні найбільш ефективно справляються з регуляторними функціями ті екосистеми, які характерні для цієї природної зони. А їх сумарний внесок визначає стійкість біосфери.

На жаль, всього за кілька десятиліть Тальнівщина втратила більшість цінних територій з залишками дикої природи. Ділянки, що уціліли, ризикують перетворитися на агроугоддя найближчим часом.

Серед створених заповідних об'єктів, тут практично немає таких, які б зберігали цілісні природні комплекси та вразливі трав'янисті оселища.

Коли приймаються рішення про освоєння цілинних земель, мало хто замислюється про безповоротні втрати рідкісних видів, збіднення природнього світу і, найголовніше, погіршення якості середовища, в якому проживають люди.

Дуже мізерна кількість природних земель отримала статус об'єктів природно-заповідного фонду України. Тому в державних та місцевих екологічних програмах постійно наголошується на необхідності збільшення показників заповідності, для того, щоб хоч частково компенсувати екологічно небезпечний дисбаланс між антропогенними та природними територіями.

З метою збереження унікальної часточки природи Тальнівського краю, команда дослідників та науковців ГО Українська Природоохоронна Група (UNCG) підготувала наукове обґрунтування на створення ландшафтного заказника місцевого значення «Білі Обрії».

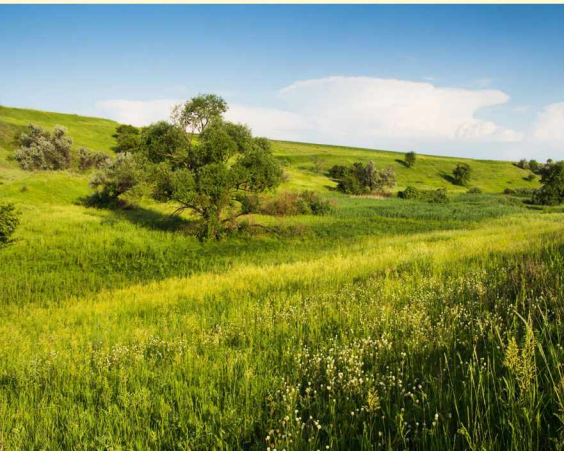
Переважна частина території урочища являє собою схили, що мають складний рельєф, тому не придатні для сільськогосподарського використання, адже згідно Закону України «Про охорону земель», забороняється розорювання схилів крутизною понад 7 градусів. Такі місця якнайкраще підходять для створення об'єктів природно-заповідного фонду, таких як ландшафтні заказники.

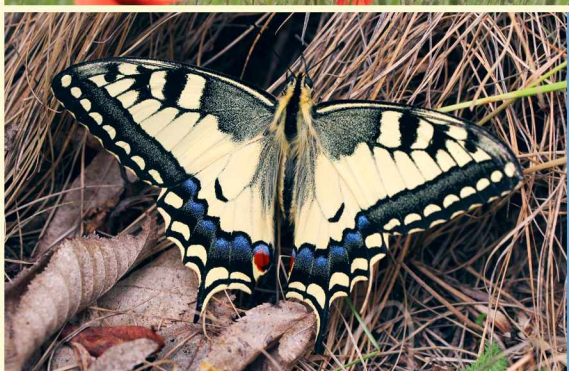
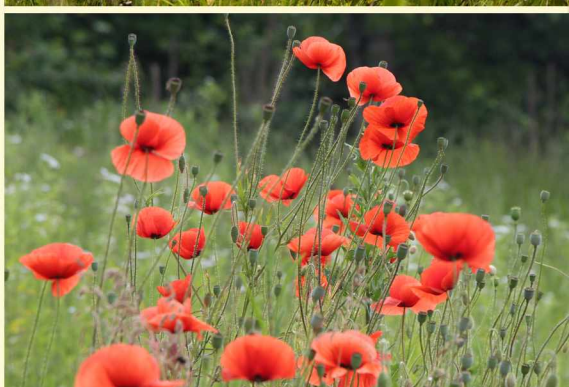
Заказник – надзвичайно гнучка форма охорони природи. На його території дозволяється туризм, відпочинок, випас худоби, сінокосіння, бджільництво, збір ягід. Не дозволяється тільки знищення природних екосистем.

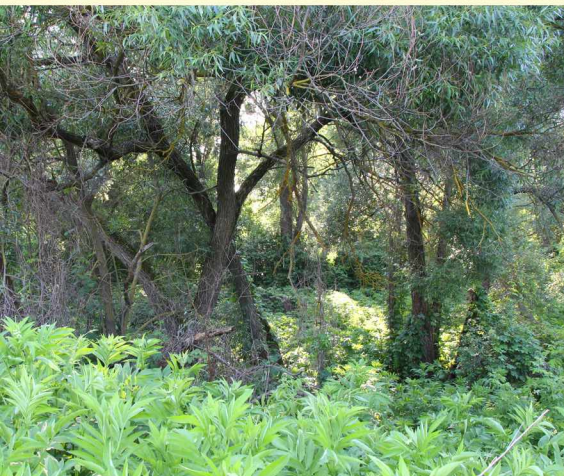
Маємо надію, що громада, якій належить цінне урочище усвідомить всю важливість збереження дикої природи для майбутніх поколінь.

ПРИРОДА УРОЧИЩА

Проектований ландшафтний заказник

«БІЛІ ОБРІЇ»

Текст: Л. Ільмінська

Редагування: С. Бубела

ФОТО: Якщо не зазначено іншого - Л. Ільмінська

Видано за сприяння ГО «Українська природоохоронна група»

Повний перелік видів фауни охоронних категорій,
а також наукове обґрунтування створення заказника
можна побачити за посиланням:
https://docs.google.com/document/d/1RHREppEL4dgKM4-Mf0C7hVX9OudZZPbuS_8_0GjW40M/edit#

